

Hüzün Turizmi Destinasyonları: Azerbaycan Örneği

Dark Tourism Destinations: The Case Of Azerbaijan

Dr. Öğr.Üyesi Dilbar GULİYEVA

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
dguliyeva@gelisim.edu.tr
ORCID No: **

ÖZET

Turizm aktiviteleri içerisinde çeşitlenmeler zamanla farklı boyutlara taşınmaktadır. Bu anlamda toplumların hayatında kültürel ve sanatsal mekanların önemi kadar, ölüm ve trajedi ile ilgili olan mekanların da önemli işlevi vardır. ‘Hüzün Turizmi’ kavramındaki ‘hüzün’ ziyaret edilen tarihi destinasyonda daha önce yaşanmış talihsiz bir durumu ifade etmektedir. Dünya tarihinde toplu insan katliamlarının olduğu Polonya’da Auschwitz toplama kampı, Japonya’da Fukuşima ve Hiroşima, Ukrayna’da Çernobil, Hollanda’da da ‘Anne Frank Evi Anı Müzesi’ gibi Azerbaycan’da da Guba Soykırım Anı Kompleksi, Şehitler Hiyabanı, gibi mekanlar son zamanlar ülkeye gelen turistler tarafından ilgi ile ziyaret edilmektedir. Dünya turizm literatüründe var olan ‘Hüzün Turizmi’ kavramı bağlamından bakıldığında Azerbaycan turizm sanayisinin bu anlamda oluşturabileceği merak uyandırıcı alternatif olanakları bulunmaktadır. Araştırma kapsamında Azerbaycan’da ‘Hüzün Turizmi’ olgusuna ilişkin mekanlar tanımlanmış, söz konusu turizm tipi için geniş olanakların olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelime: Hüzün Turizmi, Ölüm, Azerbaycan

ABSTRACT

Diversifications in tourism activities are carried to distinctive dimensions by the time of the progress. In this sense in addition to the importance of cultural and artistic places in the life of societies, places related to death and tragedy also have an important function. The “darkness” in the concept of “Dark tourism” refers to an unfortunate situation previously experienced in the visited historical destination. Some like the Auschivitz concentration camp complex in Poland where mass murders of people in the history of the world, Fukushima and Hiroshima in Japan, Chernobyl in Ukraine, “Anne Frank House” memorial museum and places as well the Guba Genocide Memorial Complex, Martyrs’ Avenue in Azerbaijan have been visited with interest by the tourist coming to the country. Considering the concept of “Dark Tourism” in the world tourism literature, in this sense, there are the intriguing alternative opportunities of the Azerbaijan tourism industry. Within the scope of the phenomenon of “Dark Tourism” in Azerbaijan were defined, it has been determined that there are wide opportunities for tourism type in question.

Keywords: Traveler, Travelogue, Baku, City

GİRİŞ

Turizm sanayisinin gelişmesi ile toplumların kültürel, tarihi ve ortak belleğinin inşa eden kamusal alanlardaki anlatıları ‘mekânı tüketme’nin (Urry ve Larsen, 2011) alanına dahil olmaya başladı. Bunun paralelinde birçok farklı turizm faaliyeti de ‘ilginç’, ‘otantik’, ‘biricik’ olması niteliğinden ötürü gelişmeye, turizm sanayisi içerisinde kendine yer bulmaya başladı. Bu tür farklı deneyim tecrübesini sunan turizm faaliyetlerinden birisi de ‘hüzün turizmi’ olmaktadır. Hüzün turizmi genellikle, ölümlerin, trajedi ve acıların yaşandığı tarihi yerlere düzenlenen tur faaliyeti veya turistik eylemler olarak tanımlanmaktadır (Foley ve Lennon, 1996). Mekanları tüketmenin (Urry ve Larsen, 2011) yeni biçimlerini deneyimleme merakında olan turistlerin yoğun ilgisi sonucu son yıllarda hüzün turizminin gelişmesi ciddi bir ivme kazanmış oldu (Lennon ve Foley, 2000: Martini ve Buda, 2018). Son yıllardaki aşırı ilginin ve medya tarafından da arttırılmış popülerliğine rağmen hüzün turizmi hala sınırlı düzeyde deneyimlenen bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Biran ve ark, 2014).

Kitle iletişim araçlarının ilginç yerlere dair inşa ettiği algının sonucu olarak hüzün turizmi de belirli anlamda turizm sanayisi yerinde kendine alan yaratmış oldu. Sovyetler Birliğinin dağılması

ve kendi bağımsızlığını ilan etmesi ile yeni ekonomik düzende kendini konumlandıran Azerbaycan da tarihi, kültürel zenginliğinden ötürü hüzün turizmi için kendinde var olan olanakları turistlere sunmaya başladı. Araştırmamız kapsamında dünya genelinde hüzün turizmi tanımının özellikleri ve niteliklerine ilişkin bir tanımlama yapılırken, aynı özelliğe sahip mekanların Azerbaycan'daki örnekleri incelenmiştir. Aynı zamanda Azerbaycan'da birçok tarihi olayların, katliamların ve savaşların yaşanmış olduğunu da dikkate aldığımızda bu tür turistik alanların faaliyeti söz konusu mekanlara yeni perspektif kazandırmak adına önemlidir. Araştırmanın evrenine Azerbaycan'daki Hüzün Turizmine uygun destinasyonlar dahil edilirken, örneklem boyutunda Kuba Memorial Kompleksi, Şehitler Hiyabanı'nın turistik tanımlamalar içerisinde hüzün turizm tipolojisine uygunluğu incelenecektir. Aynı zamanda mekanların tarihi ve özelliklerine ilişkin bilgi verilirken, turistik uğrak yerine dönüştürülmesi yönünden resmi düzeyde yürütülen faaliyetler de incelenecektir. Araştırmada doküman incelemesi yapılmış ve ikincil veriler kullanılmıştır.

1. 'HÜZÜN TURİZMİ' VE ÖLÜM İLİŞKİSİ

Ölüm ve vahşeti izlemeye ilişkin seyahatler tarihin eski dönemlerine kadar gitmektedir. Şöyle ki, hüzün turizminin ilk örneklerinin Roma döneminde Gladyatör oyunlarını izlemek, İngiltere'de infaz edilenleri görmek için rehberli turların düzenlendiği bilinmektedir (Stone, 2006). Günümüzde hüzün turizmi için ilginç destinasyonlar arasında terk edilmiş hapishanelerin önemli yeri olduğu bilinmektedir (Foley ve Lennon, 1996). Hüzün turizminin tanımlanmasına ilişkin olarak birçok bilim adamlarının farklı kavramlar kullandığı bilinmektedir. Şöyle ki, Seaton (1996) '*thanatourism*', Rojek (1993) '*afet turizmi*', '*siyah nokta turizmi*', Blom (2000), '*hasta turizm*' (Blom, 2000), ve hatta "*Anka turizmi*" (Powell et al, 2018) tanımlarını kullanmaktadır. Light (2017), '*hüzün turizmi*' kavramının ölüm, acı, zulüm, trajedi veya suçlu ile ilgili her türlü turistik faaliyete ilişkin genel bir tanımı ifade ettiğini belirtmekteydi.

Hüzün turizmine ilişkin olarak son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar söz konusu tanıma altı tema içerisinde kategorize etmektedir: ilişkili etik konular; siyasi ve ideolojik boyutlar, hüzün turizm destinasyonlarına olan talebin doğası; site yönetimi, araştırma için kullanılan yöntemler (Light, 2017).

Araştırmalar, turistlerin hüzün turizmi ile ilgili mekanları tüketmedeki temel motivasyonunun merak olduğunu belirtmiştir (Biran vd., 2014; Isaac ve Çakmak, 2014). Aynı zamanda hüzün turizmine dahil olan mekanları tüketmekteki temel motivasyonlara bilgi edinmek ve mekandaki olaylara ilişkin bilgi almak da dahildir (Kamber et al., 2016; Yan et al., 2016).

Araştırmalar hüzün turizmi kavramı altında bir alt kısım olarak 'ölüm turizmi' olgusunun da dahil olduğunu belirtir. Şöyle ki, yardımcı intihar faaliyetinde bulunmak isteyenlerin, bazı ülkeleri bu amaçla seçtiği ve bu amaçla bir yere seyahat ettiği bilinmektedir. Miller ve Gonzales (2013), bu tür faaliyeti tercih etmenin temel nedeni yardımcı intiharın turistin kendi ülkesinde yasal olmamasından kaynaklanmaktadır. Bissell, (2009) hüzün turizminin ölüm olgusunu gözlemlemek ve denetimlemekle ilişkili olduğu kadar, tüketilmek istenen mekâna karşı duyulan anormal, tuhaf olgulara karşı hayranlıkla da ilgili olduğunu belirtir. Hüzün turizmi olgusunun gelişmesine ve aynı zamanda turistlerin söz konusu destinasyonu ziyaret etme motivasyonuna etki gösteren faktörlerden bir diğeri de mekân ve mekandaki olaylarla kişisel bir ilişkinin, bağın olmasıdır. Bu anlamda turistler ortak kültür alanlarına ait olan mekanları (auschwitz, Gorund zero, savaş alanları, tarihi mezarlıklar, şehit mezarlıkları vb.) sadece kişisel ve duygusal bağlantılarını deneyimlemek için ziyaret ederler (Poria ve ark., 2006).

Raine (2013), hüzün turizmi kapsamında mezarlıkları ziyaret edenlerin birinci motivasyonunun ilginç mekanları keşfetmek ve bilgi almak olduğunu yaptığı araştırmalarla kanıtlamıştır. Çağdaş dönemde turistler tarafından ölüm, felaket ve korkunç yerlere olan turistik seyahat yaygın bir kültürel aktivite olmaktadır. Korkunç ve vahşet temsili mekanlara örnek olarak Kuzey Fransa'nın savaş alanlarında aile piknikleri yapmak, Ground Zero'da soykırımın temsili olan hatıralar satın almak, okul çocuklarına Bodmin Hapishane Merkezi'ndeki talihsiz mahkumların geçmiş yaşamlarını deneyimlemelerine izin vermek gibi deneyimlenen aktiviteler gösterilebilir. Tarlow'un (2005:48), hüzün turizmi '*trajedilerin veya tarihsel olarak kayda değer ölümün meydana geldiği ve hayatımızı etkilemeye devam eden yerlere ziyaretler*' olarak tanımlamaktadır. Onu da belirtmek gerekir ki, ölüm, acı veya acı ile ilişkili mekanları deneyimlemek için düzenlenen seyahat yeni bir fenomen değildir. Roma gladyatör savaşlarını izleyen seyirciler, katılımcılar, turistler ölümü ve acıyı istekli olarak tüketmekteydiler.

Ölüm olgusunun turistik ürün olarak ambalajlanması ve satışı XIX. Yüzyılda sanat ve edebiyattaki romantizm akımı ile daha da ilginç bir deneyim olma niteliği kazanmaya başladı. Şöyle ki, söz konusu deneyim için inşa edilen mizansen turizmin sanayileşmesi ile daha da gelişti. Kendine farklı bir özellik kazanmış oldu. Aynı zamanda paketlenmiş ölüm olgusu ölümün kendisini başlı başına bir durum olarak sunmanın dışında, ölümün mekanlarla inşa eder ve ölümün çeşitli türlerini temsil eder (Walter, 2009). Pagliari (2004) ölüm olgusunun kapitalist ilişkiler temelinde ticarileştiğini ve dininin kutsallaştırmasının aksine sanat ve eğlence ile alay konusuna dönüştürüldüğünü belirtir. Hüzün turizmi yaşamını sürdürenler ve ölümler arasında bir aracı kurum olarak kendini inşa eder (Walter, 2009). Stone, (2006; 61) hüzün turizminin '*ölüm, acı veya görünüşte korkunç olanla ilişkili turistik yerlere seyahat eylemi*' olarak tanımlamaktadır. Ölüm ve yaşam arasındaki ilişkide ölümler ve yaşayanların kültürel kodlarla, tarihin eski çağlarına kadar dayanan bir anlatı oluşturmak geleneği vardır. Bu anlamda ölümler, özellikle de önemli ölümler, edebiyat, folklor, mimari, sanat, arkeoloji, din ve günümüzde de popüler kültür, kitle iletişim araçları ve internet yoluyla inşa edilen anlatı aracılığıyla yaşamın kendisinde temsil olunur, yeniden başka şekillerde var olurlar. Bu ilişkiyi mezar taşları, mezarlıklar ve antik mezarlıklar da dahil olmakla belirli biçimsel özelliği olan nesnelere atfederken, diğer taraftan diaspora kültürü tarafından inşa edilmiş ölü kahramanlar da ölümlerin devamlı ve farklı biçimlerde yaşamlarını devam ettirmelerini sağlarlar. Bunun en belgin örneği ise Anna Frank üzerin inşa edilmiş masum ve suçsuz ölü kahraman imajıdır. Medyanın ve popüler kültürün inşa ettiği bu karakter örneğinde her toplum kendi tarihinin temsilcisi olarak ölü kahramanları kutsallaştırmakta ve onlara hayat vermektedir (Walter, 2009). Bu ilişkinin kurulmasında en önemli nesnel aracı veya görsel anlatı biçimi de fotoğrafçılıktır. Fotolar ölümle ve ölümlerle ilişki kurmak, özdeşleşmek olgusunun inşası açısından önemli maddi kanıtlardır (Walter, 2009). Kitle iletişim araçlarının gelişimine kadar hayat ve ölüm arasında arabuluculuk eden, bilgi aktaran kurum din olmuştur. İletişim araçları rahiplerin bu amaçlı ilişki kurma eylemlerini ortada kaldırmıştır.

2. AZERBAJCAN'DA HÜZÜN TURİZMİ DESTİNASYONLARI.

Kültürel mirasın korunması ve kamusal alanlarda ortak belleğin inşası adına oluşturulan temsiller tüm toplumların tarihinde önemli yere sahiptir. Bu anlamda her toplum kendi tarihini, geçmişte yaşanmış önemli olayların maddi envanterini şimdi ve gelecek için belirli biçimde sunma çabasıdadır. Özellikle de '*ölü kahramanlar*' kavramında olduğu gibi toplumun tarihinde gurur verici, zaferi ve başarıyı temsil edenlerin metalaştırılması gibi, facia, katliam ve kederin de metalaştırılması olgusu yaygındır.

Azerbaycan'da da toplumun ortak belleğinin inşası ve devamlılığı, geçmişin 'şimdi' ve 'gelecek' için metalaştırılması yönünde önemli kamusal alanlar bulunmaktadır. Buna örnek olarak 'Şehitler Hiyabarı', 'Fahri Hiyaban', 'Kuba Memorial Kompleksi'nin önemlidir. Şöyle ki, ortak bellek adına inşa edilen kamusal alanlardaki yapıtlar niteliğinden ötürü iki şekilde kategorize edilebilir. 'Şehitler Hiyabarı' ve 'Guba Soykırım Müzesi' kederin, ölümün ve facianın temsili olarak varken, 'Fahri Hiyaban' Walter'in (2009) tanımıyla 'ölü kahramanlar' kavramına daha yakın bir anlam temsil etmektedir. Araştırmamız kapsamında belirtilecek olan 'Şehitler Hiyabarı' ve 'Kuba Memorial Kompleksi' hüzün turizmi olgusu bağlamında ifade edilen bilimsel tanımlamalar çerçevesinde değerlidir. Yukarıda belirtilen, ortak bellek mekanları olarak medya, sanat ve toplum tarafından tekrar inşa edilen bu alanlar Azerbaycan'ı ziyaret eden farklı toplumlara ve kültürlere ait olan kişiler, turistler için de ilgi çekici bir netliğe sahiptir. Bu anlamda baktığımızda turistik bir uğrak yeri olmasının temelinde yatan faktörlerin arasında gezgin ve turistin gelmiş olduğu ülkenin tarihi, kültürüne dair bilgi almak isteği de bu mekanları ziyaret etme motivasyonuna etki göstermektedir. Kuşkusuz, ziyaret etme motivasyonuna etki gösteren diğer faktörler arasında söz konusu ortak kültür ve ortak bellek alanlarının konumudur. Şöyle ki, 'Şehitler Parkı' ister mimarı yapısı, isterse de şehrin en önemli gezilecek destinasyonları arasında olması gelen turistlerin ilgisini çekmektedir.

1.1.Şehitler Hiyabarı '20 Ocak Katliamı'

Azerbaycan hüzün turizmi açısından turistlerin ziyaret edeceği mekanlardan birisi de Şehitler Hiyabarı'dır. Hüzün turizminin ölüm ve ölümün temsili olan mekanlarla ilişkili bir durum olduğu bilinmektedir. Bu anlamda Azerbaycan'da hüzün turizmi açısından turistlerin ilgisini çeken, ülkeye geldiklerinde uğrak yerine dönüşen alanların başında Şehitler Hiyabarı gelmektedir.

Şekil 1. <https://sputnik.az/20190120/sheidler-xiyabani-qarhidurma-419014068.html> (Erişim tarihi 13.02.2022)

'Dağüstü Park' veya Kirov Parkı olarak bilinen arazide yerleşen Şehitler Hiyabarı'nın yaranma tarihi Azerbaycan haklımın tarihi ile sık ilişkilidir. Böyle ki, 20 Ocak 1990 yılında yaşanmış katliam bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü için mücadele eden bir halkın kahramanlık sayfası olarak bilinmektedir. Azerbaycan'dan toprak talep eden ve Ermenistan'ın işgalci girişimlerine ve SSCB yönetiminin söz konusu duruma karşı sessiz kalmasından rahatsız olan halk itirazını bildirmiş ve Bakü sokaklarına çıkmıştır. Halkın toplu şekilde sokaklara çıkmasından rahatsız olan dönemin SSCB yönetimi Azerbaycan'a karşı herhangi bir haberdarlık etmeden askeri

operasyon başlatmıştır. 19 Ocak 1990 tarihinde, gece saatlerinde Bakü'ye giren silahlı SSCB ordusunun askerleri sivil halka karşı ateş açmış, askeri araçları halkın üzerine sürmüştür. Dünya tarihine 20 Ocak Katliamı olarak geçen bu vahşet sonucu 147 kişi hayatını kaybederken, 744 kişi ağır yaralanmış, 841 kişi ise yasa dışı bir şekilde gözaltına alınmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşünü hızlandırıcı Kanlı Ocak olayları, Sovyet esaretinden sonra bağımsızlık ateşinin yakıldığı bir dönüm noktası olarak kabul ediliyor.

1.2. Kuba Memorial Kompleksi

Kuba Memorial Kompleksi 2007 yılında Kuba şehrinde inşaat yapmak amacı ile yapılan kazı işleri sırasında bulunmuş toplu mezarlıktır. Şöyle ki, 1918 yılının mayıs ayında Ermeni Terör Grupları tarafından Bolşevikler adı altında Azerbaycan'ın Kuba şehrinde yaşayan Müslüman nüfuzuna karşı yapılmış toplu soykırımı kanıtlamaktadır. Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi'nin Arkeoloji ve Etnografi Enstitüsü tarafından yapılan araştırmalar Kahraman Agayev başkanlığında yürütülmekteydi. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 20 Aralık 2009 yılında imzaladığı bir kararla Kuba kentinde 'Soykırım Memorial Kompleksi'nin inşasına karar verilmiştir. Soykırım Memorial Kompleksi ziyaretçiler için 2013 yılının Eylül ayının 18'de açılmıştır. Genel olarak 5 kısımdan oluşan alanda 1. Kısım Hatıra Anıtı (Kazı zamanı bulunan toplu mezarlıkta defnolunan insanların kemikleri), 2. Kısım Sembolik Mezarlık, 3. Kısım Soykırım Müzesi, 4. Kısım Bayrak Meydanı, 5. Kısım ise Enformasyon Merkezi olarak bölünmektedir.

Şekil 2. <https://www.yeniavaz.com/az/news/134470/bu-gun-quba-soyqirimi-memorial-kompleksi-onlayn-ziyaret-olunacaq> (Erişim tarihi: 14.02.2022)

Şekil 1. <https://www.yeniavaz.com/az/news/134470/bu-gun-quba-soyqirimi-memorial-kompleksi-onlayn-ziyaret-olunacaq> (Erişim tarihi: 14.02.2022)

'Kuba Memorial Kompleksi'ndeki II. Kısım olarak bilinen Sembolik Mezarlık bölümünde Kuba şehrinin sembolü olan elma ağaçları ekilmiştir. Elma bahçesinde 3 yaş grubunu temsili olarak küçük, orta ve büyük ölçüde 40 sembolik mermer taş yerleştirilmiştir. III Kısım olarak bilinen Soykırım Müzesi 3 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım sivri uçlu bıçakların yere saplandığı giriş kısmıdır. İkinci kısımda ana salonda hatıra taşı, üçüncü kısımda ise sivri uçlu bıçakların ortaya çıkması olan çıkış kısmından oluşmaktadır.

Toplu mezarlıklar ve soykırım temsili olarak inşa edilen mekanlar dünyada birçok turist tarafından ilginç bir mekân olarak ziyaret edilmektedir. Azerbaycan'da yeni olan bu tür soykırım müzesi ülkeye ziyarete gelen turistlerin, yerel halkın tarihi başarılarını görmekle birlikte, yaşamış olduğu faciaları, trajik olayları görmesine de olanak yaratmaktadır. Bu anlamda 'Kuba Memorial Kompleksi' hüzün turizmi açısından yapısal özelliği, taşıdığı hikâyenin gerçekliği ve yaşanmış insan facialarının temsili olarak önemli bir merkezdir.

Azerbaycan'a 'Büyük Ermenistan' devleti olarak düşünülen devletin arazisi olarak bakan Ermeni Taşnaksutyun Partisi devamlı olarak farklı şekillerde buralardaki Müslüman-Türk nüfusunun sayısını azaltmaya çalışmışlardır. Bu düşünceyi gerçekleştirmek için Bakü Sovyet'inin başkanı Şaumyan ona verilmiş yetkiyi kendi çıkarları için kullanmaya çalışmıştır. Bunun için 1918 yılında Azerbaycan'ın birçok bölgesinde toplu soykırımlar, katliamlar gerçekleştirmiş, suçsuz ve savunmasız insanları öldürmüştür. Bu dönemde Azerbaycan halkına karşı yapılan toplu soykırım girişimlerini gerçekleştiren askerlerin büyük bir çoğunluğunun milliyeti Ermeni olan askerler tarafında gerçekleştirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER.

Hüzün turizmi toplumların ortak belleğinin inşasında önemli işleve sahiptir. Aynı zamanda yabancı seyyah ve gezginlerin, turist ve ziyaretçilerin geldikleri ülkedeki toplumların yaşam biçimlerini öğrenmeleri açısından önemli destinasyonlardır. Ölüm olgusunun, toplumların yaşamında kazanmış olduğu maddi niteliği temsil eden, farklı mekanların eski çağlardan kalan tarihi hikayelerinin temsili olan envanterlerin sergilenmesi kapitalist ilişkiler sürecinde önemli konumu vardır. Boş zaman aktivitesi olan turistik faaliyetin '*ilginç*', '*otantik*' ve '*biricik*' olgular üzerinden inşa edildiği günümüz turizm endüstrisi için hüzün turizm destinasyonları ziyaret motivasyonunu etkileyen faktörlerdendir. Bu anlamda yapılan çalışmalar genelde belirli mekâna ziyaret eden kişilerin hüzün turizmi tipolojisine dahil olan mekanlara ziyaretinin nedenleri arasında '*ilginç*', '*biricik*', '*otantik*' olanı deneyimlemenin yansıra bireysel nedenleri de olmasıdır. Şöyle ki, hüzün turizmüne dahil olan destinasyonları ziyaret ettiği ülkede ilginç olanı aramaya gelen yabancı turistlerden çok, yerel halkın kendi değerlerini, ortak belleğini yeniden inşa etmek, yaşatmak ve devamlılığını sağlamak amacı ile tercih ettikleri de bilinmektedir.

Azerbaycan'da yaşayan toplumların ortak belleğinin devamlılığı ve yeniden inşası için 'Şehitler Hıyabanı', 'Kuba Memorial Kompleksi' hüzün turizmi açısından önemli işleve sahiptir. Hüzün turizmüne dahil olan Şehitler Hıyabanını Azerbaycan halkı her yıl 20 Ocak Katliam ve Ulusal Matem günü dolayısıyla ziyaret eder. Yüzlerce insanın söz konusu mekâna ziyarete gittiği bilinmektedir. Aynı şekilde 'Fahri Hıyaban' ve 'Kuba Memorial Kompleksi' de farklı dönemlerde Azerbaycan halkı tarafından ziyaret edilmektedir.

Araştırmada Azerbaycan hüzün turizmi için destinasyonlar tespit edilmiştir. Söz konusu destinasyonların turistik mekân olarak hüzün turizmi bağlamında ortak belleğin, kimliğin inşasındaki önemi Azerbaycan halkının ortak değerleri ve tarihi ile birebir ilişkili olduğu için

sürdürülebilir. Aynı zamanda bu mekanlar toplumun güncel tarihi ile de ilişkili olması açısından yerli ve yabancı turistler için hüzün turizmi kapsamında ziyaret motivasyonuna pozitif etki göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Biran, A., Liu, W., Li, G. and Eichhorn, V. (2014), “Consuming post-disaster destinations: the case of Sichuan, China”, *Annals of Tourism Research*, Vol. 47, pp. 1-17.
- Biran, A., Poria, Y. and Oren, G. (2011), “Sought experiences at dark heritage sites”, *Annals of Tourism Research*, Vol. 38, pp. 820-841,
- Bissell, L.J. (2009), *Understanding Motivation and Perception at Two Dark Tourism Attractions in Winnipeg, MB*, Thesis, University of Manitoba, Print.
- Blom, T. (2000), “Morbid tourism: a postmodern market niche with an example from Althorp”, *Norsk- Geografisk Tidsskrift–Norwegian Journal of Geography*, Vol. 54 No. 1, pp. 29-36.
- Foley, M. and Lennon, J. (1996), “JFK and dark tourism: a fascination with assassination”, *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 2 No. 4, pp. 198-211.
- Isaac, R.K. and Çakmak, E. (2014), “Understanding visitor’s motivation at sites of death and disaster: the case of former transit camp Westerbork, The Netherlands”, *Current Issues in Tourism*, Vol. 17 No. 2,
- Kamber, M., Karafotias, T. and Tsitoura, T. (2016), “Dark heritage tourism and the Sarajevo siege”, *Journal of Tourism and Cultural Change*, Vol. 14 No. 3, pp. 255-269
- Lennon, J. and Foley, M. (1999), “Interpretation of the unimaginable: the U.S. Holocaust Memorial Museum, Washington, D.C. And ‘dark tourism’”, *Journal of Travel Research*, Vol. 38, pp. 46-50.
- Lennon, J. and Foley, M. (2000), *Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster*, Cengage Learning EMEA, Andover, Hampshire.
- Light, D. (2017), “Progress in dark tourism and thanatourism research: an uneasy relationship with heritage tourism”, *Tourism Management*, Vol. 61, pp. 275-301,
- Miller, D. and Gonzalez, C. (2013), “When death is the destination: the business of death-tourism–despite legal and social implications”, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, Vol. 7 No. 3, pp. 293-306.
- Pagliari, B. (2004). From a Death-Denying to a Death-Defying to a Death-Deriding Society. Retrieved June 6, 2009, from *Catholic New York Online*, Catholic Charities website: <http://www.cny.org/archive/pg/pg040104.htm>.
- Poria, Y., Reichel, A. and Biran, A. (2006), “Heritage site perceptions and motivations to visit”, *Journal of Travel Research*, Vol. 44, pp. 318-326.

- Powell, R., Kennell, J. and Barton, C. (2018), "Dark cities: a dark tourism index for Europe's tourism cities, based on the analysis of DMO websites", *International Journal of Tourism Cities*, Vol. 4 No. 1, pp. 4-21,
- Raine, R. (2013), "A dark tourist spectrum", *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, Vol. 7 No. 3, pp. 242-256.
- Rojek, C. (1993), *Ways of Escape: Modern Transformations in Leisure and Travel*, Palgrave Macmillan.
- Seaton, A. (1996), "Guided by the dark: from thanatopsis to thanatourism", *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 2 No. 4, pp. 234-244.
- Stone, P. R. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*, 54(2), 145–160.
- Stone, P.R. (2006), "A Dark Tourism Spectrum: towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions", *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*, Vol. 54 No. 2, pp. 145-160.
- Tarlow, P.E. (2005) Dark tourism: the appealing 'dark' side of tourism and more. In M. Novelli (ed) *Niche Tourism – Contemporary Issues, Trends and cases*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann: 47-58.
- Urry, J., & Larsen, J. (2011). *The tourist gaze 3.0*. Sage.
- Walter, T. (2009). Dark tourism: Mediating between the dead and the living. In R. Sharpley & P. R. Stone (Eds.), *The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism* (pp. 39–55). Aspect of Tourism Series, Bristol: Channel View Publications.